

**Green Care, uudenlainen yhteiskunnallinen yrittäjyys,
mahdollisuus maaseutuyrittämiselle Lapissa**

Lapin yliopisto

Hallintotieteen kandidaatintyö

8.5.2012

Marjut Petäjäjärvi 0307198

Opponentti: Kalle Toivonen

Ohjaaja: Ville Kivivirta

Hanna Vakkala

Sisältö

1. Johdanto.....	2
1.1 Tutkimusongelma	2
1.2 Taustat	3
1.3 Maaseutu ja maatalousyrittäjyys	4
2. Mitä on Green Care	5
3. Yhteiskunnallinen yrittäjyys.....	8
3.1 Yhteiskunnallinen yrittäjyys maailmalla	10
3.2 Yhteiskunnallinen yrittäjyys Suomessa.....	11
3.3 Yhteiskunnallinen yrittäjyys kunnassa, kunnallishallinto	14
3.4 Yhteiskunnallinen yrittäjyys ja Green Care.....	17
4. Green Care maatilalla, tapaustutkimus	18
Johtopäätös	21
Lähteet	24

Kuviot

Kuvio 1. Yhteiskunnallinen yritys ja työllistämistavoite

Kuvio 2. Yhteiskunnallisen yrityksen toimintatapa ja sen tuottama lisäarvo

1. Johdanto

1.1 Tutkimusongelma

Yhteiskunnallisen yrittäjyyden mahdollisuudet Lapin maaseudulla? Millaiset ovat hallinnolliset keinot yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukemisessa Lapin maaseudulla? Entä millaisia hallinnollisia esteitä yhteiskunnalliselle yrittäjyydelle on Lapin maaseudulla? Miten luontolähtöinen toiminta tukee yhteiskunnallista yrittäjyyttä maaseudulla?

Tarkoituksena on selvittää, voisiko Green Care – toiminta olla uusi työllistäjä Lapissa maatiloilla ja maaseudulla. Tilat joilla mietitään sukupolvenvaihdosta tai tilakoon kasvattamista, voisivat saada toiminnasta uuden vaihtoehdon. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden on tarkoitus tuoda työhön hallinnon näkökulmaa, ja voisiko sen avulla yhdistää kuntien palvelut sekä tilojen Green Care toiminnan. Voisiko yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta saada kuntiin uudenlaisen tavan tuottaa hyvinvointi- ja terveystalvveluja Lapissa, saataisiinko tällä tavalla uudistettua esimerkiksi vanhusten- tai työhyvinvoinninpalveluja. Kuinka Green Care ja yhteiskunnallinen yrittäjyys toimivat yhdessä? Yhteiskunnallinen yrittäjyys on yritystoimintaa, joka ei hae voittoa työllään, tämä voisi sopia kuntien kilpailutukseen erilaisissa hyvinvointi- ja sosiaalipalveluissa. Mutta kuinka toiminta sitten rahoitetaan? Olisi mietittävä tarkkaan minkä kokoisia yksiköitä, esimerkiksi vanhustenpalveluissa, yhteiskunnallinen yritys kykenisi hoitamaan. Sekä mitä se vaatisi kunnalta, voisiko osan palveluista tuottaa tällä yritystoiminnalla.

Maatilayritys voisi tarjota puitteet toteuttaa Green Care toimintaa, joka pitää sisällään maatilan töitä tai eläinterapiaa, mahdollisesti myös luonnossa liikkumista. Näitä puitteita voitaisiin hyödyntää yhteiskunnallisen yrityksen palveluissa eli Green Care – toiminta voisi olla yksi yrityksen palvelumuoto. Tai tietty maatila toimisi palvelun tarjoajana yritykselle. Miten tila hyötyisi tästä taloudellisesti? Maksaisivatko yhteiskunnallisen yrityksen asiakkaat itse Green Care – toiminnasta vai kuuluisiko toiminta yrityksen palveluihin? Tila kuitenkin tarvitsee voittoa toiminnasta, koska Green Caren avulla juuri haettaisi tilalle uusia tulonlähteitä. Mikäli Green Care – toiminta olisi osa yhteiskunnallisen yrityksen palveluita, ei tilallisen tarvitsisi hankkia lisää työvoimaa tai osaamista. Tilan työt vievät paljon aikaa, mutta sen ohessa tarjottava palvelu ei välttämättä vaatisi niin suurta panostusta etukäteen tilalliselta. Green Care voisi olla vastaus tiloille, joiden toiminta ollaan lopettamassa, Green Care toisi lisätulon lähteen ja tilaa ei tarvitsisi lähteä muokkaamaan uudelleen.

Toisiko Green Care töitä Lappiin? Entä voisiko sen kautta auttaa tilojen toimintaa jatkumaan? Lapissa maatilojen määrän väheneminen voisi Green Caren avulla vähentyä. Green Care voisi olla apuna työllistämässä sekä tilojen toiminnan uudelleen muokkaamisessa. Tilojen määrän väheneminen johtuu tila koon kasvamisesta, kaikki eivät halua investoida uusiin suuriin navetoihin tai lisätä resursseja, jotta suuret karjakoot saadaan hoidettua. Tämän vuoksi monet lopettavat tilan pidon tai muuttavat tilan peltoviljely tilaksi, joka ei pienillä peltomäärillä ole tuottavaa. Green Care toisi lisätulon lähteen tiloille. Samalla yhteiskunnallinen yrittäminen laajentaisi kuntien mahdollisuuksia miettiä hyvinvointi- ja terveystalvvelujaan, kuin myös Green Care. Kunnan työntekijät ja asiakkaat saisivat uuden vaihtoehdon sille, kuinka hoitaa työuupumusta tai saada muuten vain virkistystä päivittäisiin toimiin. Kunnat ovat suuressa muutoksessa, koska kuntia yhdistetään ja väestö vanhenee, joten tarvitaan yhä suuremmissa määrin vanhustenpalveluita. Kuinka nämä palvelut saadaan turvattua, kun menot kasvavat ja tuloja ei tule samaan tahtiin? Hyvinvointi- ja terveystalvveluissa joudutaan miettimään uusia keinoja tuottaa palvelut kustannustehokkaasti.

1.2 Taustat

Työn taustalla on Green Care – hankkeen halu selvittää olisiko Green Care vastaus niille tiloille, joiden pitäisi laajentaa toimintaansa eivätkä he tahdo sitä tehdä. Tai tila, jossa on edessä sukupolvenvaihdos ja mietitään vaihtoehtoja millaisena tilan toiminta jatkuu. Auttaisiko Green Care tilalla, jonka toimintaa ollaan lopettamassa tai halutaan tilalta töitä kahdelle. Green Care on uusi asia Suomessa, eikä sitä ole vielä harjoitettu kuin muutamassa sen muodossa, kuten vanhustenpalveluissa kaverikoira toimintana tai vammaispalveluissa ja ongelma nuorten kanssa esimerkiksi hevosterapiana. Eläimet toimivat eräänlaisina terapeutteina, kuin myös luonto, joka usein rauhoittaa ihmisiä. Vielä melko tuntematon Green Care voisi hyötyä tilojen kiinnostuksesta aiheesta, samalla tiloille saataisiin uudenlaista toimintaa. Ja mahdollisesti ihmiset saataisiin samalla tietoisemmaksi tilojen toiminnasta, ja niiden työstä, koska Green Care mahdollistaisi tilan töihin osallistumisen. Toimistotyötä tekevä pääsisi mukaan erittäin fyysiseen työhön, mutta se auttaisi unohtamaan uupumuksen omaan työhön. Syrjäytynyt nuori saisi kokea mitä on tehdä raskasta työtä, joka kuitenkin tuottaa kaikille suomalaisille jotain, mitä jokainen meistä tarvitsee eli ruokaa. Nuoret oppisivat kunnioittamaan kotimaista työtä ja sen tuloksia, kun leirikoulu toiminnan kautta heidät vietäisiin mukaan tilan töihin. Green Care omaa monia erilaisia mahdollisuuksia, mutta toisaalta se

vaatii myös tietynlaista osaamista ja jaksamista. Olisiko tilallisista tähän, ja vaatisiko se liikaa heiltä panostusta tuottoihin nähden?

Hallintotiede tähän työhön haluttiin tuoda yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta, joka sekin on erittäin uusi asia Suomessa. Maailmalla se on joissain maissa käytössä, ja toimiikin hyvin siellä, kuten Iso-Britanniassa. Meillä tarvitaan vielä lisää kokemuksia aiheesta ja yrittäjiltä rohkeutta valita yhteiskunnallinen yrittäjyys. Tarvitaan myös oikeanlaisia yrittäjiä, koska tällä toiminnalla ei haeta voittoa, joten joudutaan miettimään uudella tavalla yritystoimintaa. Kunnat tarvitsevat kokoajan uusia vaihtoehtoja tuottaa terveys- ja hyvinvointipalveluita, joiden tarve lisääntyy jatkuvasti, ja resurssit niin henkilöstön kuin rahankin suhteen vähenevät. Kunnille tilanne on haasteellinen, ja yhteiskunnallinen yritys saattaisi vaatia kunnalta jonkin verran rahallista avustusta, onko kunnilla kuitenkaan mahdollisuutta auttaa.

1.3 Maaseutu ja maatalousyrittäjyys

Maaseutu on tietynlainen ympäristö, siellä on peltoa ja metsää, tilaa asua ja liikkua luonnossa. Maaseutu voi olla aivan kaupungin tuntumassa, mutta sen erottaa kaupungista tietynlainen rauhallisuus ja puhtaus. Maatalousyrittäjyys on yksi yrittäjyyden muoto, täytyy olla maatila, joka on erikoistunut joko ruuantuotantoon tai kasvinviljelyyn. Maatalousyrittäjä voi olla myös hevostilallinen, joka tarjoaa terapiaratsastus palveluita sekä ihan normaaleja tunteja. Maatalousyrittäjyys on laaja käsite, se voi pitää sisällään edellä mainittujen tuotantomuotojen lisäksi koneyrittäjyyttä sekä metsätaloutta. Maatalousyrittäjien on nykyisin laajennettava toimintaansa, jotta he voivat taata itselleen toimeentulon, sen vuoksi he ovat monialayrittäjiä tai sitten tila kokoa suurennetaan.

Vaikka maaseutu ei ole suomalaisittain palautettavissa maatalouteen, maatalous elinkeino ja maatilat yrityksinä ovat olennainen ja kiinnostava osa maaseutualueiden taloudellista ja toiminnallista kudosta (Vesala & Vihinen 2007, 12). Maatalouden ja maaseudun suhde on moniulotteinen ja muuttuva ilmiö, ja sillä on yhä ratkaisevampi merkitys sekä maatalous- että maaseutupolitiikalle. Maatilat on totuttu liittämään maatalouteen, ovat erityisesti raaka-aineiden tuottamista varten. Viimeaikaiset rakennemuutokset sekä poliittiset paineet vähentää maatalouteen kanavoitua julkista tukea, tämä vaatii viljelijöiltä tuotantotehokkuutta, kustannustehokkuutta, yksikkökoon kasvua, tuotantoprosessin kehittämistä, tuotteen laadun varmistamista jne. (Vesala & Vihinen 2007, 13 – 15.)

Maaseudun hyödyntäminen uudella tavalla Lapissa voisi auttaa kylien autioitumisen pysäyttämässä. Maaseudulla Green Care toiminta voisi olla hoivamaataloutta, joka ei vielä ole Green Care – toiminnassa paljoakaan ollut mukana. Hoivamaatalouden kautta, jossa voitaisiin hyödyntää Yhteiskunnallinen yrittäjyys – malli, kuten Grönberg & Koistilainen toteaa raportissaan, on Italiassa yhteiskunnallisen yrittäjyyden malli, joka hyödyntää maataloutta työllistäjänä. Joskin Italiassa pyritään työllistämään pitkäaikaistyöttömiä ja syrjäytyneitä, mutta samalla ajatuksella voitaisiin työllistää maatalousyrittäjiä. Ja samalla lisätään maaseudun työllisyyttä. Monialaiset maaseutuyritykset muodostavat omanalaisensa sektorin maaseudun pienyrityskentässä. Pyrkimyksenä on monipuolistaa tilojen tuotantoa ja suosia tilojen monimuotoisuutta ja yritystoiminnan monialaistumista. Lievosen ja Lemolan (2004, 80) mukaan maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistaminen ei ole ollut maaseutupolitiikan painopiste Suomessa eikä muualla Euroopassa, painopiste ei ole ollut innovaatiotoiminnassa. (Vesala & Vihinen 2007, 24 – 25.)

2. Mitä on Green Care

Kyse on sosiaalisesta innovaatiosta, mukana on monia toimialoja. Maaseudun ja maatilojen elinkeinotoiminta on muutoksessa, elintarvikkeiden tuotannon rinnalle on kehittynyt uudenlaisia asiakaslähtöisiä palveluita. (Yli-Viikari, Lilja, Heikkilä, Kirveenummi, Kivinen, Partanen, Rantamäki-Lahtinen & Soini, 2009, 7.) Green Care on hoivapalveluita maaseudulla ja maatalousyrityksissä, se on uudenlainen mahdollisuus yrittäjille sekä kunnille hoitaa sosiaali – ja terveyspalveluita. Green Care – käsite sisältää monet interventiot, kuten hoivamaatalouden, eläinavusteisen terapian, terapeuttisen puutarhahoidon (Soini & Ilmarinen & Yli-Viikari & Kirveenummi 2011, 321).

Suurimmassa osassa Euroopan maita Green Care – toiminnan asiakasryhmät ovat tarkkaan rajattuja. Maatilat ovat erikoistuneet vain muutamiin tiettyihin erityisryhmiin kerrallaan, kuten kehitysvammaisiin, vanhuksiin, päihderiippuvaisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. (Yli-Viikari ym. 2009, 17) Green Care – toiminta voi olla myös leirikouluja tai työssä käyville työhyvinvointia tukevaa toimintaa. Ekopsykologia on tieteenala, joka korostaa ihmisen ja luonnon välisen suhteen merkitystä. Kaikesta teknologisesta tietämyksestä riippumatta olemme edelleen täysin riippuvaisia luonnosta. (Yli-Viikari ym. 2009, 19) Ihmiset ovat erkaantuneet kaupunki asumisen myötä luonnosta, kun taas maaseutu on luonnon keskellä, siellä ihminen pääsee edelleen metsään tai tekemisiin eläinten kanssa. Omien tarpeiden ohittaminen näkyy esimerkiksi

työuupumuksena, stressinä ja psyykkisenä huonovointisuutena. Ulkoista menestystä tavoitelleessaan ihmiseltä on katkennut yhteys omaan itseensä tuntevana, kokevana ja vastuullisena toimijana. (Yli-Viikari ym. 2009, 19.) Green Care – toiminta maataloilla voi tuoda työssä käyville uudenlaisen tavan hoitaa itseään, päästään tekemään fyysisiä töitä ilman tiukkoja aikatauluja tai saadaan olla lähellä luontoa eläinten kanssa.

Eläimen kohdatessaan asiakas joutuu rauhoittumaan ja keskittymään kyseiseen hetkeen työntäen siten syrjään tavanomaiset huolenaiheet (Yli-Viikari ym. 2009, 21). Eläinten kanssa työskennellessä oppii kärsivällisyyttä, eläin havaitsee hyvin pian hermostumisen ja stressaamisen, eikä se silloin toimi yhteistyössä ihmisen kanssa. On myös opittava jonkin verran lukemaan eläintä, jotta sen kanssa voi toimia oikein. Näin vältetään ikäviltä sattumilta ja tapaturmilta tai ainakin vähennetään niiden riskiä. Eläimet alentavat ihmisen stressiä (Yli – Viikari ym. 2009, 21). Tämä on totta siinä tapauksessa, kun eläinten kanssa saadaan olla asiakkaana, jolloin eläimiin ei tule työnäkökulmaa. Henkisen muutoksen käynnistäjänä ja voimavarana voivat olla myös kasvit ja viherympäristö (Yli – Viikari ym. 2009, 22). Ihmisille, jotka ovat allergisia tai muillekin, metsä ja pellot voivat olla jo se auttava tekijä. Vanhukset ovat useimmat lähtöisin maalta, joten sinne pääseminen voi olla itsessään jo stressiä vähentävä, heille tulee mieleen lapsuus ajat. Työssä käyvälle pellot ja metsät voivat tarjota uudenlaisen ympäristön rauhoittumiselle tai fyysisen hyvinvoinnin parantamiselle. Koululaisille kasvit ja maaseutu voivat olla opettavaisia asioita, sieltä voi oppia paljon sellaista mitä kirjoista ei aina opita.

Kiinnostus työterapiaihin laimeni kuitenkin psykelääkkeiden myötä (Yli – Viikari ym. 2009, 22). Euroopassa toimivilla hoivayrityksillä on erilaisia toimintamalleja hoivan, kuntoutuksen ja työnteon yhdistämiseen. Hoivan osuus puhtaan maataloustyön rinnalla voi jäädä pienemmäksi tai suuremmaksi käytetystä mallista riippuen. (Yli – Viikari ym. 2009, 23.) Puhdas maataloustyö on itsessään raskasta ja fyysisiä töitä, tämän vuoksi on hyvä miettiä millaista mallia kunkin asiakkaan kanssa käyttää. Fyysisesti raskaasta työstä voi olla hyvinkin apua toimistossa työskentelevälle, niin henkisesti kuin fyysisestikin, kunnon noustessa myös mieliala voi kohota. Erilainen työ tuo uutta näkökulmaa omaan työhön, tämän kautta saattaa arvostaa omaa työtään uudella tavalla.

Hoiva-alan laitoksissa voidaan hyödyntää luonnon tarjoamia mahdollisuuksia asiakkaiden elämänlaadun parantamiseksi ja omatoimisuuden tukemiseksi. Ennaltaehkäisevälle toiminnalle on akuutti tarve muun muassa mielenterveystyössä ja ikäihmisten palveluissa. Kuntouttava työ maataloilla on ulkomailla vakiintunut yhdeksi Green Care – toimintamuodoista. Green Care tukee

kasvatustyötä. Green Care - toimintaa voi harjoittaa julkinen, yksityinen tai kolmas sektori. (Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä 2010, info.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta Green Care tarjoaa uudenlaisia toimintamalleja hoivapalveluiden järjestämiseen. Yhteiskunnan muutos on jatkuvaa, ja sen myötä myös tavat sosiaalipalveluiden ja terveydenhoidon järjestämiseen muuttuvat. (Yli-Viikari ym. 2009, 24.) Tässä kohtaa, kun muutosta mietitään, tulee esille kuntauudistus, joka on koko ajan käynnissä. Nähtäväksi jää kuinka paljon se osaltaan vaikuttaa erilaisten palveluiden tarjonnan lisäämiseen kunnissa. Green Care on yksi uusi tapa kunnille tarjota heidän sosiaali- ja terveysterveyspalvelunsa. Voisiko kunnat hyödyntää paikallisia maatiloja näissä palveluissa, samalla tavalla kuin kouluruuan osalta lähiruoka ajattelussa. Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnista ja peruspalveluiden järjestämisestä kuuluu kunnille. Kunnat ovat sosiaalialan yritysten selkeästi tärkein asiakasryhmä, tämän vuoksi niillä on markkinoilla tärkeä rooli hinnanasettajina. (Yli-Viikari ym. 2009, 24, 26 – 27.)

Green Care avaa uusia yritystoiminnan ja toimeentulon mahdollisuuksia maataloille. Green Care tuo uusia työmahdollisuuksia niin tiloille kuin muille maaseudun yrityksille ja toimijoille, samalla kun se laajentaa sosiaali- ja terveys- sekä kasvatuspalvelujen tarjontaa maaseudulla (Soini & Ilmarinen & Yli-Viikari & Kirveennummi 2011, 320). Maatilojen voimavarat voidaan tässä ymmärtää laajasti kattamaan sekä maatalon aineelliset resurssit, kuten rakennukset ja eläimet, että aineettomat voimavarat, kuten yrittäjien ja työntekijöiden osaaminen. Suomalaiset maatilat ja maaseutu ovat olleet pitkään suuressa rakennekehityksessä, tämä koskettaa koko elinkeinorakennetta maaseudulla. Tilojen määrä on vähentynyt, peltojen määrä tiloilla on kasvanut ja paljon on siirrytty kotieläintuotannosta kasvinviljelyyn. Kasvinviljelyn rinnalle on täytyntä kehittää muuta tulonlähdetä. (Yli-Viikari ym. 2009, 24, 26 – 27.)

Green Care – toiminta on nostettu esiin Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa maaseudun hyvinvointipalvelujen tuottamisen uutena hyvänä käytäntönä (Soini ym. 2011, 320). Maatilojen on kokoajan kehitettävä toimintaansa, koska perinteinen maatalous ei enää ole kannattavaa liiketoimintaa. Tämän vuoksi yrittäjien on mietittävä kuinka laajentaa tilan toimintaa. Maaseudulle on mahdollista kehittää monipuolista hyvinvointipalveluihin perustuvaa yritystoimintaa (Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä 2010, info). Kuntauudistukset tuovat omat mahdollisuutensa tilojen kehittämiseksi, jos kunnat voisivat uudella tavalla hyödyntää tilojen palveluita. Sosiaali- ja terveydenhuollon kulut ovat iso tekijä kuntataloudessa, kun kunnat yhdistyvät, täytyy miettiä kuinka jatkossa tämä sektori hoidetaan. Otetaanko käyttöön ostopalveluita, mietitäänkö uudenlaisia tapoja hoitaa tämän hetkiset sosiaali- ja terveysterveyst. (Soini & Ilmarinen & Yli-Viikari & Kirveennummi 2011, 320)

Ratsastusterapia on yksi terapian muoto, jota on alettu käyttää apuna kuntoutuksessa sekä vammaistyössä. Ratsastusterapiaa on käytetty erityisesti vaikeavammaisten fysikaalisen ja toimintaterapian muotona. Kelassa ratsastusterapia on tulkittu osaksi fysio- tai toimintaterapiaa, jolloin terapeutin pohjakoulutuksesta riippuen terapiassa painottuvat motoriset, pedagogiset tai psykologiset tavoitteet. (Yli-Viikari ym. 2009, 33.) Eläinten kanssa toimiminen itsessään on jo terapeutista, niiden käsittely ja niiden kanssa töiden tekeminen vaatii ihmiseltä tietynlaista asennetta ja otetta. Täytyy sulkea pois kaikki häiritsevät tekijät, mikäli haluaa, että yhteistyö eläimen kanssa sujuu. Eläimet vaistoavat helposti kaiken epävarmuuden, kireyden ja ne osaavat käyttää hyödyksi tilanteita, joissa ihminen ei keskity siihen mitä on tekemässä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on pitkäkestoista ja kokonaisvaltaista toimintaa, jonka tavoitteena voi olla sekä kuntoutus että ongelmien ennaltaehkäisy. Tässä on kolme tärkeää peruselementtiä, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. (Yli-Viikari ym. 2009, 33.) Nuorille, joilla on ongelmia koulussa tai he eivät ole löytäneet paikkaansa kouluyhteisössä, voi olla suuri apu eläinten kanssa toimimisesta. He oppivat yhteistyötaitoja, kuuntelemista sekä samalla työntekoa, joka pitää poissa pahanteosta. Toisaalta kuntoutusta tai terapiaa mielelle tästä voi myös saada aikuisetkin. Uudet elämykset virkistävät ja antavat uutta ajateltavaa, työ eläinten kanssa kuntouttaa myös fyysisesti.

Kuntoutusympäristönä niin maatila, hevostila kuin puutarhakin ovat monipuolisia. Ne tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia omakohtaisen kiinnostuksen ja tilannekohtaisten tarpeiden mukaiseen toimintaan. (Green Care Finland, tietoa Green Care hyvinvointivaikutuksista.) Green Care – toiminta on aina tavoitteellista ja vastuullista. Menetelmien ja toimintaympäristön valinnassa ja käytössä tulee noudattaa erityistä harkintaa ja vastuullisuutta. Green Care – palveluntarjoaja edistää alalla toimivien hyviä keskinäisiä suhteita ja yhteistyötä. (Green Care toiminnan eettiset ohjeet, 2012.)

3.Yhteiskunnallinen yrittäjäyys

Yhteiskunnalliset yritykset määritellään yrityksiksi, joilla on yhteiskunnallinen ja/tai ekologinen päämäärä, ja jotka eivät tavoittele pelkästään voittoa omistajilleen (Bland 2010, 14). Suomessa yhteiskunnallisen yrityksen muotoja ovat lakiin perustuvat vajaakuntoisille ja pitkäaikaistyöttömille työmahdollisuuksia tarjoavat sosiaaliset yritykset ja yhteiskunnallisen yrityksen liiketoimintamallia noudattavat organisaatiot (Grönberg & Kostilainen 2012, 19). Kunnille ja kaupungeille tällaiset yritykset voisivat tarjota ratkaisuja terveydenhuollon ja hyvinvoinnin palveluihin. Koska yritys ei tavoittele vain voittoa toiminnallaan, voi se tarjota edullisia palveluita ja samalla laatu ei kärsi

voiton tavoittelusta. Suurin osa yhteiskunnallisen yrityksen liikevaihdosta tulee yritystoiminnasta. Voitto käytetään pääsääntöisesti yhteiskunnallisten päämäärien edistämiseen joko investoimalla se takaisin yritykseen tai yrityksen lähiyhteisöön. (Lilja & Mankki 2010, 5.)

On äärettömän tärkeää painottaa sen ohjelmapoliittista, ei juridista luonnetta. Euroopan unionin tasolla yhteiskunnalliset yritykset nähdään osana laajempaa yhteisötaloutta. Osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, säätiöt ja yhdistykset ovat yleensä uusien haasteiden edessä vähemmän avoimia innovaatioille ja joustavuudelle (Bland 2010, 14.) Yhteiskunnallisen yrityksen – merkki on suunnattu yrityksille, jotka pyrkivät toiminnallaan ratkaisemaan ekologisia ja yhteiskunnallisia ongelmia sekä edistämään yhteiskunnallisia tavoitteita. Tätä yritys toimintaa kuvaa avoimuus ja läpinäkyvyys. (Grönberg & Koistilainen 2012, 19.)

Suomen yhteiskunnallisten yrittäjien yhdistys määrittelee asian seuraavasti: ”Yhteiskunnallinen yrittäjä pyrkii rakentamansa liiketoiminnan avulla ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia. Toiminta on aina arvopohjaista ja pyrkii yhteisöllisyyden kautta yhteiseen hyvään. Menestystä mitataan ensisijaisesti sillä kuinka hyvin ratkaisut korjaavat vallalla olevia yhteiskunnallisia haasteita.” (www.syy.fi/taustaa, 24.4.2013.) Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset tavoitteet on kirjattu yrityksen perustamisasiakirjoihin ja niiden vaikuttavuuden on oltava mitattavissa (Lilja & Mankki 2010, 5).

Yhteiskunnallisten yritysten sektori on kehittynyt pitkän ajan kuluessa monista eri juridisista yritysmuodoista, ja hallintomalleista. Yhteistä näille yrityksille onkin uusien ratkaisumallien kehittäminen yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja ekologisiin ongelmiin. (Bland 2010, 14.) Yhteiskunnallinen yritys palvelee yhteiskunnallista tavoitetta ja on liiketaloudellisesti kannattava (Lilja & Mankki 2010, 24). Yhteiskunnallisen yritystoiminnan peruseriaatteen eivät ole uusia, ne ovat melkein 200 vuotta vanhoja. Greenwichin hallitus ulkoisti palvelut perustetulle itsenäiselle, taloudelliselle yhteisöedun yhdistykselle, joka sai myös hyväntekeväisyysorganisaation aseman ja sitä kautta verohelpotusta. Verokevennykset kattoivat hallituksen budjetin säästötarpeet. Tietämättään GLL oli luomassa voimakasta yhteiskunnallisen yrityksen koneistoa, joka tulisi muuttamaan käsityksiä siitä, kuinka julkisia palveluita tuotetaan. Ajan myötäpalvelut eivät vain parantuneet, vaan myös laajenivat. Irtisanomisten sijaan luotiin uusia työpaikkoja ja tehokkuuden johdosta syntyi lisäsäästöjä. (Bland 2010, 18-19.)

3.1 Yhteiskunnallinen yrittäjyys maailmalla

Maailmalla yhteiskunnallinen yrittäjyys on tunnetumpaa, kuten edellä on käynyt ilmi, etenkin Britanniassa sitä hyödynnetään paljon sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Italiassa yhteiskunnalliset yritykset toimivat lain määrittämien osuuskuntien muodossa, joiden tavoitteena on tuottaa yhteisölle yleistä hyötyä edistämällä ihmisarvoa ja kansalaisten yhteiskunnallista osallisuutta järjestämällä sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutuspalveluja sekä luo työpaikkoja muita heikommassa asemassa oleville henkilöille erilaisten liiketoimintojen avulla, esim. maatalouden ja palvelujen alalla. (Grönberg & Koistilainen 2012, 20). Green Care ja yhteiskunnallinen yrittäjyys yhdessä voisivat luoda uudenlaisia työmahdollisuuksia Lapin maaseudulla ja maataloilla.

Isossa-Britanniassa yhteiskunnalliset yritykset nähdään keinona lisätä kansalaisten osallisuutta julkisten palveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä. Yhteiskunnallisen yrityksen yhdeksi tehtäväksi määritellään yhteiskunnallisesti merkittävän palvelun järjestäminen. (Grönberg & Koistilainen 2012, 20.) Vuosi 2012 on ollut yhteiskunnallisille yrityksille hämmästyttävä. On solmittu uusia kumppanuuksia ja lanseerattu uusia innovaatioita, joilla tuetaan yhteiskunnallisten yritysten kasvua ja tulevaisuutta. Yritystoiminnan menestyksen ovat mahdollistaneet yritysmaailma, hallitus ja kansanedustajat. Sosiaalinen investointi markkina tulee olemaan yksi tärkeimmistä rahoittajista uusille ja laajennusta harkitseville yhteiskunnallisille yrityksille. Suuret yritykset ovat sitoutuneet tähän sektoriin, tukemalla yksittäisiä yrityksiä sekä koko toimintaa yleensä. Suuret yritykset pyrkivät saamaan yhteiskunnallisia yrityksiä osaksi heidän hankintaketjujaan. Vuonna 2013 tarvitaan selvät kuviot siitä kuinka uusien ja laajentavien yritysten toiminta rahoitetaan. (Holbrook, Peter 2012, the Guardian.)

Iso-Britannian hallitusten ohjelmien mukaan yhteiskunnalliset yritykset parantavat julkisten palveluiden laatua, aikaansaavat innovaatioita, parantavat tuottavuutta ja vaikuttavat ehkäisevästi terveyden- ja hyvinvoinnin haittoihin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin (Grönberg & Koistilainen 2012, 20). Green Care on myös terveyden – ja hyvinvoinnin haittojen hoitoa sekä ehkäisyä. Mielestäni tämä on yksi yhdistävä tekijä Green Care – toiminnan ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden välillä. Eurooppalaisen vertailevan tutkimuksen mukaan yhteiskunnallisen yrittäjyyden yksi muoto on integroiva sosiaalinen yritys, se on yksityinen ja itsenäinen markkinoilla toimiva yritys, heikossa työmarkkina-asemassa olevalla työntekijällä on kansallisen työlainsäädännön mukaiset työntekijän oikeudet ja sen ydintehtävä on saattaa työelämään alentuneesti työkykyiset ja heikommassa asemassa olevat henkilöt, ja tätä kautta sosiaaliseen osallisuuteen. Muita sosiaalisen yrityksen malleja ovat Itävallan, Belgian ja Espanjan integraatioyritykset. (Grönberg & Koistilainen 2012, 21.)

Vuosi 2012 oli hyvä Iso-Britannian yhteiskunnallisille yrityksille. Toiminta vaatii Englannin ja Walesin päättäjiä katsomaan myös sosiaalista arvoa, jota he voivat lisätä yhteisössä, solmimalla sopimuksia palveluista yhteiskunnallisten yritysten kanssa. Ensimmäistä kertaa nä katsottava sopimus kerrallaan, eikä kiinnittää vain huomiota hintaan, jotta nähdään sopimuksen laajempi vaikutus. Voiko yhteiskunnallinen yritys selvitä talouskriisistä, julkisten varojen leikkaamisten vuoksi edessä on jälleen tiukka vuosi. Voidaanko brändi ”Yhteiskunnallinen yritys” pitää puhtaana, siinä on omat haasteensa, tarvitaan oikeita viestejä oikeille ihmisille. (Black, Matt 2013.)

3.2 Yhteiskunnallinen yrittäjyys Suomessa

Rakenne rahastokaudella 2007 – 2013 sosiaaliset yritykset nähtiin osana välityömarkkinoita. Suomeen syntyi 1990 – luvulla työosuuskuntia ja työkeskusten piirissä toimivaa liiketoiminnan kehittämistä, tätä voidaan pitää suomalaisen sosiaalisen yrityksen – toiminnan esiasteena. (Grönberg & Koistinen 2012, 19.) Vuonna 1995 käynnistyneessä ECHO – projektin tutkimus osissa selvisi sosiaalisten yritysten keskeiseksi haasteeksi Suomessa, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden yhteensovittaminen ja toisaalta näiden tavoitteiden ristiriitaisuus (Grönberg & Koistinen 2012, 20). Sosiaalisesta yrityksestä haettiin vaihtoehtoa vammaisten ja vajaakuntoisten työtoiminnalle. (Grönberg & Koistilainen 2012, 21.) Suomessa tarvitaan yhteiskunnallisia yrityksiä, koska lähivuosien haasteet ovat mittavia eivätkä oletettavasti ratkea perinteisen liiketoiminnan menetelmillä (Lilja & Mankki 2010, 6). Suomessakin innovatiivisia liikeideoita on syntynyt, esimerkkiyritys PosiVire Oy kuinka uutta, usealle eri sidosryhmälle hyödyllistä liiketoimintaa syntyy (Lilja & Mankki 2010, 26).

Suomessa sosiaalisten yritysten lainsäädännöllä pyrittiin helpottamaan heikommassa työmarkkina-
asemassa olevien työllistämistä ja parantamaan tähän ryhmään liittyvien työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta ja kolmannen sektorin työllistävyyttä. Merkittävimmät esimerkit Suomelle yhteiskunnallisista yrityksistä ovat tulleet Italian osuuskuntamuotoisesta yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta ja Iso-Britannian julkisen sektorin palvelujen uudistamisesta yhteiskunnallisen yritystoiminnan toimintaedellytyksiä kehittämällä. Kuten muissakin maissa myös Suomessa yhteiskunnalliset yritykset liittyvät keskusteluihin julkisesti tuotettujen palvelujen järjestämisestä ja työvoimapolitiikan vaikutuksista. (Grönberg & Koistinen 2012, 20.)

Suomalaisen yhteiskunnallisen yrityksen liiketoimintamalli ja merkki perustuvat paljolti Italian osuuskuntien yleishyödylliseen palvelutuotantoon ja Ison-Britannian julkisen sektorin uudistamiseen yhteiskunnallisen yritystoiminnan liiketoimintamallin avulla. Suomessa keskeisiä

motiiveja yhteiskunnallisen yritystoiminnan kehittämiseksi ovat julkisen palvelutuotannon uudistaminen ja järjestöjen liiketoiminnan yhtiöittäminen. (Grönberg & Koistilainen 2012, 22.) Osuuskunta on perinteinen, demokraattinen ja yhteisöllinen organisoitumismuoto, se onkin yksi hyvä muoto yhteiskunnallisille yrityksille (Lilja & Mankki 2010, 30). Peruspalveluiden tuottaminen vähenevillä resursseilla, heikossa työmarkkina – asemassa olevien työllistäminen, työvoimapulasta selviäminen ja väestökadosta kärsivien alueiden aktiivisena säilyttäminen ovat hyvinvointiyhteiskunnan ylläpidon kannalta merkittäviä kysymyksiä (Lilja & Mankki 2010, 6).

Sosiaali- ja terveydenhuollossa käydään yritysten välillä kovaa kilpailua, ja kuitenkin halutaan tuottaa laadukasta palvelua. Mikäli haetaan voittoa, ei laatu aina ole taattua, koska silloin ei ole varaa sijoittaa henkilöstö resursseihin. Kuntien kustannukset tulevat kasvamaan esimerkiksi vanhusten huollossa, koska vanhusten määrä on lisääntynyt ja lisääntyy. Myös masentuneiden nuorten määrä on kasvanut ja uupumuksesta kärsivien työkäisten määrä. Näihin palveluihin kunnalle toisi helpotusta yhteiskunnallinen yrittäjyys, ja uutta toimintamallia Green Care. Tietoisuutta yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä tulisi lisätä, ja yritystoimintaa suunnitteleville tulisi tuoda esille tätäkin yrittämisen muotoa.

Suomessa painopiste yhteiskunnallisessa yrittäjyydessä on liiketoiminnassa. Yrityksen tavoite on yhteiskunnallisen hyvän tuottaminen liiketoiminnan avulla. Yhteiskunnallisen yrityksen merkki tarjoaa konkreettisen väylän yhteiskunnallisen yrityksen liiketoimintamallin kehittymiselle ja tunnetuksi tekemiselle. (Grönberg & Koistilainen 2012, 24.) Yleisimpiä sosiaalisten yritysten toimialoja ovat pienteollisuus, kiinteistöhoito, kotipalvelut, vähittäiskauppa, työllistämispalvelut, sosiaalis- ja terveystyöpalvelut, matkailu- ja ravintola-ala sekä ympäristöhoito ja kierrätys (Grönberg & Koistilainen 2012, 42).

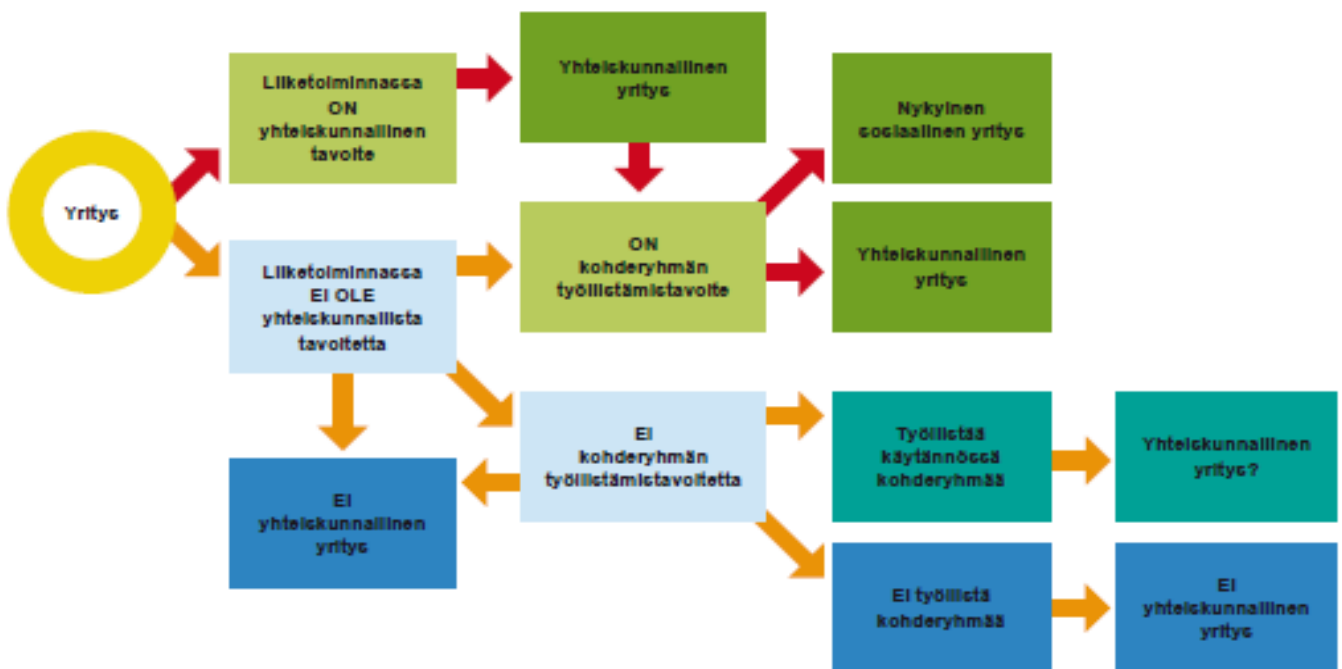
Sosiaalisten yritysten määrä Suomessa on kasvanut, vuonna 2005 yrityksiä oli 26 ja vuonna 2007 niitä oli jo 100. On arvioitu, että yritykset työllistävät 20 – 30% työttömistä joilla on työtä rajoittavia tekijöitä. (Eurofound 2009, Social enterprises.) Vuonna 2010 sosiaalisten yritysten rekisterin mukaan Suomessa on ollut 154 yritystä, jotka työllistävät 1250 henkilöä. Merkille pantavaa on, että yritysten työntekijöistä 60% on työhön integroimisen kohderyhmää. Suomessa on tietojen mukaan Ison-Britannian määritelmään verrattavaa yhteiskunnallista yritystoimintaa. Sektoria ei kuitenkaan ole tunnustettu yhtenäisenä toimialana, eikä yhteiskunnalliselle yritykselle ole Suomessa poliittista tai lainsäädännöllistä määritelmää – lukuun ottamatta sosiaalista yritystä. Iso-Britannian hallitus tukee yhteiskunnallisia yrityksiä erilaisten rahastojen myöntämällä lainoilla ja avustuksilla. (Lilja & Mankki 2010, 12, 20-21.) Työllistämiseen tarvitaan oikeaa työtä, jota

saadaan todellisilta asiakkailta. Sosiaalisella yrityksellä pitää olla riittävä pääomahuolto ja vakiintunut markkinatilanne. (Grönberg & Koistilainen 2012, 45.)

Lykky-hanke vuonna 2010 toi esille, että sosiaalisen yrityksen käsite oli tuttu kyselyyn vastanneille Oulun ja Ylivieskan yhdistysten toiminta-alueille. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsite on hieman tuntemattomampi käsite; vähintään jonkinlaisen käsityksen siitä omaa 63 prosenttia. Tulos on varsin ymmärrettävä, sillä sosiaalisia yrityksiä on ollut jo pitkään ja niitä on tuotu julkisuudessa esiin. Sen sijaan yhteiskunnallisten yritysten kenttä on vasta muotoutumassa, ja niiden virallinenkin määrittely parhaillaan käynnissä. Oulun toiminta-alueen yhdistyksissä toiminnan vastuullisuutta on pohdittu ja sen osoittamiseen tarvitaan osaamista selkeästi enemmän kuin Ylivieskan toiminta-alueen yhdistyksissä. Merkillepantava kuitenkin on, että vastuullisuutta pohtineiden joukko on suuri: 63–81 prosenttia vastanneista. (Ukkola & Huotari & Männistö 2010, 23-24.)

3.3 Yhteiskunnallinen yrittäjyys kunnassa, kunnallishallinto

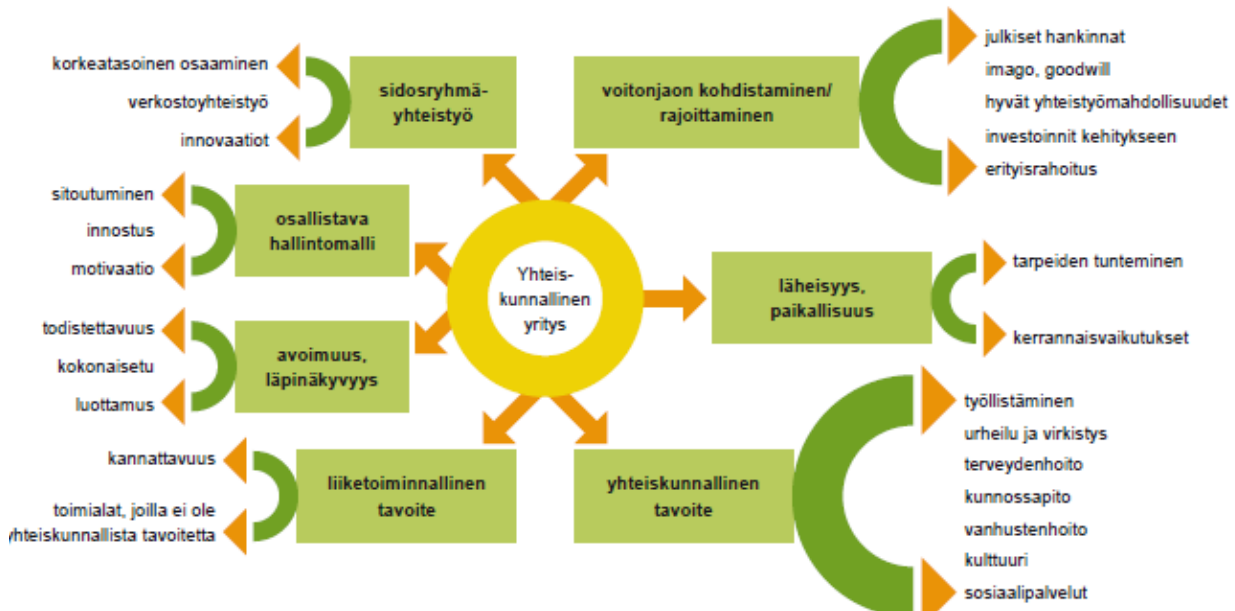
Kuten aiemmin on käynyt ilmi, yhteiskunnallinen yrittäjätoiminta pyrkii työllistämään työttömiä ja voiton yritys käyttää pääsääntöisesti yrityksen investointeihin ja lähiyhteisöön, päätavoite ei ole maksaa osinkoja sijoittajille. Kunta voisi olla yksi yhteiskunnallisen yrityksen lähiyhteisöstä, osaltaan kunta tukisi yritystä alussa, ja voittoa saataessa yritys voisi työllistää pitkäaikaistyöttömiä ja vajaakuntoisia ammattilaisten lisäksi. Tällä tavalla saataisiin hyöty lähiyhteisöön ja kuntaan jossa yritys toimii.

Kuvio 1. Yhteiskunnallinen yritys ja työllistämistavoite (Lilja & Mankki 2010, 7)

Koska yhteiskunnallinen yrittäjyys pyrkii hakemaan uusia ratkaisumalleja ongelmiin, jotka liittyvät yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, voisivat kunnallishallinnot hyödyntää näiden yrittäjien innovatiivisuutta, hakiessaan ratkaisuja omiin terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden ongelmiin. Euroopan komission yhteiskunnallisen yrittäjyyden aloitteen mukaan sektorin kehittämisessä keskeisiä toimenpiteitä ovat yhteiskunnallisten yritysten rahoituksen saannin turvaaminen, näkyvyyden lisääminen ja yksinkertaisemman sääntely – ympäristön aikaansaaminen (Grönberg & Koistilainen 2012, 23). Tämä voisi olla yksi este kuitenkin kuntatasolla yhteiskunnalliselle yrittäjyydelle, eli kysymykseen esteistä hallinnossa yhteiskunnalliselle yrittäjyydelle on rahoitus. Mutta toisaalta taas tämä vastaa myös kysymykseen hallinnollisista keinoista tukea yhteiskunnallista yrittäjyyttä Lapissa. Kuntien avustuksien avulla saataisiin lisättyä tämän

yritysmallin näkyvyyttä ja toiminnan aloittamista. Suomessakin tulee miettiä sitä, minkälaisia tukia yhteiskunnallinen yritys voi saada. Mikä merkitys on voimakkaalla julkisella tuella ja julkisten hankintojen ohjaamisella yhteiskunnalliselle yritykselle? (Lilja & Mankki 2010, 22.)

Kuvio 2. Yhteiskunnallisen yrityksen toimintatapa ja sen tuottama lisäarvo (Lilja & Mankki 2010, 23.)

Laman aikaan sosiaalinen yritys nähtiin ratkaisuna, joka yhdistää eri toimijakenttien ja sektoreiden parhaat puolet: yrity maailman tehokkuuden ja johtamistavat, kansalaistoiminnan kansalaislähtöisyyden ja julkisen sektorin rahoitusjärjestelmän. Näiden yritysten toiminnasta odotettiin julkisten palvelujen täydentäjää. Lain valmistelun yhteydessä arvioitiin, että väestön ikärakenteen muuttumisen myötä erityisesti hoiva-alan palvelujen tarve kasvaa ja tulevaisuudessa palvelujen tuottajina valtion ja kuntien lisäksi ovat yritykset ja järjestöt. (Grönberg & Koistilainen 2012, 21.) Kunnat voisivat harkita yhteiskunnallisten yritysten käyttöä vanhustenpalveluiden hoidossa Lapissa. Ja kuten aiemmin jo tuotiin esille Grönberg & Koistilaisen raportista, että yhteiskunnallisella yrittäjyydellä halutaan uudistaa palveluiden tuottamista. Kuntien uudeksi palvelutuotanto malliksi voitaisiin ottaa mukaan yhteiskunnallinen yrittäjyys ja siihen liitetty Green Care – toiminta yhteistyötilojen kanssa eli mukana on maataloja, joiden puitteissa voidaan harjoittaa Green Care – toimintaa. Yhteiskunnallinen yritys maksaa maatilayrittäjälle tilan puitteiden käytöstä, ja tarjoaa omalta puoleltaan ammattilaiset asiakkaiden mukaan toimimaan tilan töissä tai metsässä liikkumaan.

Vuonna 2009 käynnistyi hanke hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittiseksi kehittämiseksi, HYVÄ-hanke lähtökohtana on, että hallitus julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta palvelutuotannossa ja kannustaa tilaaja-tuottaja-mallien käyttöönottoa (ITYRI 2011, 13). Hallituksen mukaan HYVÄ – hanke tukee hallituksen linjausta, jonka mukaan kunta- ja palvelurakennemuutosten toimeenpanossa kiinnitetään jatkossa huomiota palveluiden sisällön kehittämiseen ja tuottavuuden lisäämiseen kaikkia palvelujen tuottamistapoja hyödyntäen. Ministeriö selvittää yhteiskunnallisen yrityksen käyttökelpoisuutta esimerkiksi hoito- ja hoivapalveluiden tuottamisessa. (ITYRI 2011, 13 – 14.)

Julkisissa hankinnoissa hankintayksiköt vastaavat siitä, että kilpailutuksen kautta saadaan veronmaksajien rahoilla hankittua hinta – laatusuhteeltaan parhaita esim. palveluita. Hintalaatusuhde voi sisältää sosiaalisia näkökulmia. Yksittäisissä kilpailutuksissa voidaan esimerkiksi huomioida pitkäaikaistyöttömien ja iäkkäiden työnhakijoiden työllisyysmahdollisuuksien edistäminen. Voidaan asettaa kannustimia, jotka saattavat yksittäisen hankinnan kohdalla tuottaa lisäkustannuksia, mutta kokonaisuutena se voi olla kustannustehokkain ratkaisu, kun huomioidaan esim. sosiaalietuuksien säästö sekä syrjäytymisen ja erilaisten palvelurakenteiden syntymisen ehkäiseminen. Pitkäaikaistyöttömistä syntyy kustannuksia kunnille ja valtiolle työmarkkinatuen, toimeentulotuen ja asumistuen muodossa. Työttömyys aiheuttaa siis lisäkuluja laajemmin kuin vain työttömyysturva muodossa. (Eskola ym. 2011, 16 – 17.) Yhteiskunnallinen yritys voisi tarjota palveluitaan kunnalle, koska yrityksen tavoite on työllistää työttömiä ja vaikeasti työllistettäviä, ja miksei myös nuoria, jotta saataisiin nuorisotyöttömyys laskuun kunnissa. Yhteiskunnallisen yritystoiminnan tukeminen hyödyttäisi kuntia tiettyjen palveluiden kohdalla. Hankintayksiköt voisivat luoda hankintastrategioita, joissa voidaan esim. kiinnittää erityistä huomiota vammaisten tai etnisiin ja vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden työllistämiseen (Eskola ym. 2011, 19).

Kuntaomisteisissa sosiaalisissa yrityksissä menestymiseen vaikuttavat paikalliset olosuhteet, erityisesti elinkeinoelämän ja julkisyhteisöjen tuki sekä työllistettyjen ohjauksesta vastaavien työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet, verkostot ja ammatillinen tausta (Grönberg & Koistilainen 2012, 48). Sosiaalisten yritysten toimiminen työpankkina on osoittautunut hyväksi toimintamalliksi valmentaa ja edelleen sijoittaa heikossa työasemassa olevia. Sosiaaliset yritykset voivat kasvaa myös franchising-liiketoimintamallin avulla. (Grönberg & Koistilainen 2012, 49.) Koska yhteiskunnallinen yritys sisältää monia eri hallintomalleja, voisi se tuoda uusia näkökulmia kuntien toimintaan, etenkin kuntien yhdistyessä, jolloin täytyy saada palvelut toimimaan laajemmalla alueella yhdestä hallinnollisesta paikasta. Kuntakeskus joutuu miettimään kuinka saadaan toimimaan suurella alueella samat palvelut, joita on aiemmin hoidettu omissa

kuntahallinnoissaan. Koska yhteiskunnallinen yrittäjyys voi luoda lisää työpaikkoja, ei kuntien yhdistyessä tarvitse miettiä kuinka työllistää jokaisen kunnan työntekijät. Ja samalla sen avulla lisätään haettujen säästöjen määrää, koska kuntatalous on kovilla.

Yhteiskunnalliset yritykset ovat paikallistalouden ylläpitäjiä ja elävöittäjiä. Yhteiskunnallisen yrityksen tavoite voi olla palvelun tuottaminen yhteisölle, jolle kukaan muu ei ole kiinnostunut tuottamaan palvelua. (Lilja & Mankki 2010, 31.) Kunnat jotka tarvitsevat elvytystä elinkeinotoimintaansa, jotta kunta ei ”kuolisi”, voisivat hyötyä yhteistoiminnasta, jossa asukkaat ja yritykset olisivat kunnan kanssa yhdessä suunnittelemassa liikeideoita. Euroopasta löytyy esimerkkejä siitä, miten paikalliset yhdessä ovat perustaneet yhtiön pyörittämään esim. lähikauppaa (Lilja & Mankki 2010, 31).

3.4 Yhteiskunnallinen yrittäjyys ja Green Care

Sosiaalisen yrityksen tulee tuottaa hyödykkeitä kuten palveluita (Grönberg & Koistilainen 2012, 26). Tämän avulla voitaisiin yhdistää yhteiskunnallinen yrittäjyys ja GC – toiminta. Yritys tarjoaisi asiakkaille yhtenä palveluna GC – toimintaa, jonka avulla asiakkaat saisivat erilaista kuntoutusta niin fyysisesti kuin henkisesti. Yrityksen tulisi sisällyttää kyseinen palvelu rahoitussuunnitelmaansa, koska se vaatii tiettyjä järjestelyitä. Tätä varten yritys voisi hakea avustuksia ja tukea, jotta toimintaa voisi harjoittaa esimerkiksi kerran kuussa. Miten yhteiskunnallinen yrittäjyys sitten tukee luontolähtöistä toimintaa Lapissa, tähänkin vastaus on yritystoiminnan tuottamat palvelut. Myös yhteiskunnallisen yrittäjyyden innovatiivinen toiminta, josta aiemmin on jo mainittu, GC – toiminta olisi uutta ja innovatiivista palveluiden tuottamista vaikka vanhuksille, vammaisille sekä muille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tarvitseville. Ja aiemmin todetun väestökato alueiden aktiivisena pitäminen yhteiskunnallisen yrittäjyyden avulla, tukee ajatusta siitä, että GC – toiminta ja yhteiskunnallinen yrittäjyys Lapin maaseudulla yhdistyisivät.

Yhteiskunnallinen yrittäjyys tuo mahdollisuuden saada kunnat ja kaupungit mukaan Green Care toimintaan. Nämä kaksi kun yhdistetään, saadaan kokonaisvaltainen toimintamalli, josta hyötyy niin kunta kuin sen asiakkaatkin. Green Care tuo uusia mahdollisuuksia vanhusten hoitoon ja sosiaalitoimeen, sen avulla voidaan tarjota uudenlaisia kuntoutumisen muotoja. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden avulla saadaan kunnat/kaupungit yhdistettyä Green Care – toiminnan kanssa, koska kunnille voisi olla edullisempaa hankkia tällaista palvelua juuri yhteiskunnalliselta yritykseltä.

Kuntien talouden ollessa kovilla, tuo yhteiskunnallinen yrittäjyys edullisen ja erilaisen ratkaisun kunnan sosiaali- ja terveystalouden hoitoon. Koska tämä yrittäjyyden muoto ei hae vain voittoa, voi se olla juuri oikea vastaus kunnalle, jonka taloudessa tarvitaan säästöjä. Samalla Green Care tarjoaa uutta tuloa tilalle, jonka toimintaan halutaan jotain uutta ja jotain mikä työllistää tilan töihin ainakin kaksi henkilöä. Mikäli tilallisten ammattitaito riittää, voisi Green Care asiakkaat käydä tilalla itsenäisesti, yhteiskunnallisen yrityksen resursseja ei vaadittaisi siihen.

4. Green Care maatilalla, tapaustutkimus

Tutkimuksen kohteena minulla on vanhempieni maatila Ranualla, joka on naudanlihantuotantoon erikoistunut tila. Tila työllistää tällä hetkellä vain isäni ja äiti kulkee töissä muualla. Aiemmin tilalla on ollut maidontuotantoa, josta siirryttiin parin vuoden sisällä lihantuotantoon, tästä vaihdoksesta on aikaa noin kuusi vuotta. Molemmilla on vielä eläkeikään noin kymmenen vuotta aikaa, ja äitini on halunnut jo jonkin aikaa työskennellä tilalla, mutta tämän hetkinen eläinmäärä ei työllistä kahta ihmistä, eikä tilalta saa tuloa kahdelle tämän hetkiselällä toiminnalla.

Tilalla on noin 40 emolehmää, jotka poikivat keväällä, jolloin eläinmäärä jopa kaksinkertaistuu. Vasikat kasvatetaan tilalla itse teurasikään saakka, tätä varten tilalla on käytössä vanha lypsylehmien navetta. Emolehmille on rakennettu kylmäpihatto, jossa vasikat ovat emojen kanssa laidunkauden loppuun asti. Syksyllä edellisen vuoden vasikat lähtevät teuraaksi ja uudet vasikat siirretään navettaan kasvamaan. Tilalla on peltoja viljelyksessä omaa ja vuokrattua, kaikki nurmentuotannosta saati rehu menee omaan käyttöön, eikä oma rehu edes riitä, sitä joudutaan ostamaan muilta tiloilta lisää. Eläintenhoidon ja peltotyöt hoitaa isä yksin tällä hetkellä, eikä tilan tuotto riitäkään työllistämään kahta. Tämän hetkinen alhainen tuottajahinta ja nousevat tuotantokustannukset aiheuttavat sen ettei tämän kokoisella tilalla voi työskennellä kahta henkilöä. Tilalle haluttaisiin saada sellaista toimintaa lisäksi, minkä avulla myös äiti voisi työskennellä tilalla.

Maatilan kuntouttava käyttö eli hoivamaatalous on yksi Green Care Finland ry:n pääluokan GC-menetelmästä Mitä on Green Care vuoden 2011 nettisivun mukaan. Eläinavusteiset menetelmät on toinen pääluokan menetelmä ja viherympäristön kuntouttava käyttö sekä luontoavusteiset menetelmät kuuluvat myös GC-menetelmiin. (Armi Lehto, 2012, 8). Tässä tulee esille GC-toiminnan kohta, joka tukee tilalla tehtävää GC työtä, mikäli se saataisiin toimimaan juurikin siten, toiminnan aloittaminen tilalla ei vaatisi liikaa resursseja ja tilallisten aikaa tai esivalmisteluja. Tilalla voitaisiin hyödyntää emolehmien ja niiden vasikoiden kautta eläinavusteista menetelmää,

laitumella eläimiä voisi silittää ja ruokkia, myös tilan koira voisi olla mukana tässä menetelmässä. Viherympäristön kuntouttava käyttö esimerkiksi puutarhatyöt onnistuisivat tilan kasvi- ja perunamaalla. GC-toimintaa ajatellen tilalliset voisivat laajentaa kasvi- ja perunamaataan, jotta työtä saataisiin useammalle henkilölle.

Tilan metsiä kannattaisi tarjota GC-toiminnan luontoterapia käyttöön, tätä varten ei tarvita välttämättä tilallisia mukaan. Voidaan sopia alueet joilla GC-toimintaa harjoittavat voivat suorittaa esimerkiksi erilaisia tehtäviä tai harjoituksia luonnossa. Äitini voisi toimia tilan puolesta ohjaavana henkilönä, opastaisi tilan töihin sekä auttaisi tarvittaessa asiakkaita. Asiakkailta olisi mukana yhteiskunnallisen yrityksen kautta ammattitaitoiset hoitajat, jotka avustaisivat tilallisia toimimaan asiakkaiden kanssa. Näin ei tilallisten tarvitsisi hankkia ammattiosaamista itse tai kouluttautua toimimaan vanhusten tai vammaisten kanssa. Työuupumuksesta kärsiville voitaisiin tarjota Green Care mallin mukaista toimintaa omilla resursseilla, jolloin uupumuksesta kärsivä itse kustantaisi terapiatoiminnan tai hakisi itse avustusta maksaa tilalla tehtävä GC – toiminta. Tällä tavalla ei lisättäisi tilallisten työmäärää erilaisten asioiden selvittämisen suhteen, koska tilan omat työt ovat jo raskaita ja aikaa vieviä.

Kunta voisi hyödyntää leirikoulu toiminnassa tilaa, jolloin tilalliset tarjoaisivat toimintaa tilalla, ja kunta maksaisi tästä. Leirikoulu toiminnassakin voitaisiin käyttää Green Care – mallia, koska sen yksi osa on leirikoulut. Myös kunnan omat vanhusten- ja vammaistenpalveluiden yksiköt voisivat käyttää tilan toimintaa Green Care tarkoituksessa, kunnalta tulisi asiakkaiden mukaan ammattilaiset avuksi ja tilalliset järjestäisivät tilan töitä tai luonnossa oloa heille, ja tästä kunta maksaisi tilalle. Äitini voisi olla se joka miettii millaista toimintaa tilalla milloinkin voisi harjoittaa, sen mukaan minkä kuntoisia ja ikäisiä asiakkaita olisi tulossa. Hän voisi keittäjänä myös tarjota ruokailu mahdollisuuden tilalla, joka kuuluisi palveluiden hintaan tai se hinnoiteltaisiin erikseen. Ruokailu olisi tarjolla sen mukaan, kuinka kauan ryhmä tai henkilö tilalla päivän aikana on. Toimintaa voisi olla tarjolla tunnista useampaan tuntiin, sen mukaan minkä kuntoisista ihmisistä on kyse. Tilan arjen töitä voisi suorittaa henkilöt, jotka haluavat irtautua omasta työstään, kärsivät masennuksesta tai työuupumuksesta. Tilan töitä tehdessä todellakin toinen tilallisista voisi keskittyä vain ohjaamaan ja kertomaan työn tarkoituksesta. Tätä kautta voitaisiin myös lisätä ihmisten tietoisuutta maatilan toiminnasta nykyaikana, samalla saadaan ihmisille muuta ajateltavaa sekä konkreettista tekemistä.

Tilalliset voisivat hyödyntää tilan rakennuskantaa eri tavalla, aitta voisi toimia majoitustilana leirikoululaisille. Tilan vanhan navetan yläkerta voitaisiin kunnostaa ruokailu sekä kokoustiloiksi, ja

vanhassa navetassa oleva kuntosali voitaisiin hyödyntää myös tilavierailuissa. Eläinterapiaa saisi kesällä vasikoiden hoidosta ja muutenkin eläinten kanssa laiturilla olosta. Tilalla voitaisiin tehdä pienissä määrin kuivaheinää, jossa päästäisiin toteuttamaan kuntouttavaa työtä fyysisesti, myös eläinten ruokinta ja navetassa kasvavien teuraseläinten karsinoiden ja parsien puhdistus toisi fyysistä kuntoutusta kuin myös mielelle uutta toimintaa. Ajatukset muuttuvat tai voi vain tyhjentää mielen kaikelta muulta, koska eläimet tyytyvät myös pelkkään hiljaisuuteen.

Lain mukaan sosiaaliset yritykset ovat lähtökohtaisesti samassa asemassa muiden yritysten kanssa yksityisen ja julkisen rahoituksen suhteen. Sosiaaliselle yritykselle voidaan myöntää palkkatukea ja työllisyyspoliittista avustusta. (Grönberg & Koistilainen 2012, 25.) Tässä tapauksessa yhteiskunnallinen yrittäjyys voisi työllistää heikommassa asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä, sen lisäksi että yrityksessä tulisi olla ammattilaisia. Työllistetyt työttömät voisivat toimia apuna tilavierailuilla ja muulloin apuna tehtävissä joissa ei vaadita erityistä koulutusta. Ehtoja, joita yrityksen tulee täyttää, ollakseen sosiaalinen yritys ovat mm. yritys tuottaa liiketaloudellisin periaattein hyödykkeitä kuten palveluita. Vähintään 30% työntekijöistä on vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä. Yritys maksaa kaikille työntekijöille työehtosopimuksen mukaisen palkan. (Grönberg & Koistilainen 2012, 26.)

Kunnat voisivat ostaa näitä palveluita ja samalla edistää kunnan työllisyyttä, koska yhteiskunnallisen tai sosiaalisen yrityksen tulee työllistää työttömiä tai vajaakuntoisia. Samalla sosiaalinen tai yhteiskunnallinen yritys voi tarjota lisäksi GC – toiminnallisia palveluita. Toisaalta Lapin maaseudulla, joissa kylät halutaan pitää aktiivisina, yhteiskunnallinen yrittäjyys olisi yksi vastaus ongelmaan, koska sen pyrkimyksistä yksi on pitää alueet aktiivisina. Ja koska tämän yritysmuodon ajatus on käyttää voittoja palveluiden tuottamiseen, toisi se GC – toiminnan Lapin maaseudulle ja sen maataloille.

Johtopäätös

Kuntahallinto, yhteiskunnallinen yrittäjyys, Green Care ja Lapin maatalous menevät mielestäni yhteen tässä työssä. Esille tuli yhdistäviä tekijöitä, jotka puoltavat yhteiskunnallista yritys – toimintaa Lapin kunnissa, sisältäen Green Care – toimintaa. Ja tässä kaikessa voisi olla mukana lappilaisia maatiloja, joissa haetaan uudenlaisia tulonlähteitä.

Rahoitusta on toki mietittävä kriittisesti kunnan kannalta, kuinka paljon kunnan kannattaa ja on järkevää avustaa yhteiskunnallista yritystä sen aloittaessa toimintaansa. Mistä yhteiskunnallinen yritys saa sijoittajia toiminnalleen, tätä on mietittävä tarkkaan. Green Care - toiminta tulisi mielestäni sisällyttää yhteiskunnallisen yrityksen palveluihin. Jos tilalliset itse tarjoaisivat GC – toimintaa alusta alkaen itse, tarvitsisivat he jälleen resurssien lisäystä ja mahdollisesti heidän tulisi kouluttautua lisää, riippuen siitä millaisia asiakkaita heille tulisi GC – toimintaa tekemään. Yhteiskunnallinen yrittäjä rekrytoisi esimerkiksi vanhustenhuoltoa varten hoitajia ja heille avuksi pitkäaikaistyöttömiä, jotka voivat toimia apuna myös tila vierailuiden aikana.

Tietämystä yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä tulisi lisätä, jotta sitä osattaisiin hyödyntää enemmän. Kuntien tulisi olla mukana aktiivisesti mukana kehittämässä uusia tapoja tuottaa kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut, joiden määrä kasvaa. Kuntien resursseja kuluisi yhteiskunnallisen yritystoiminnan tutustumiseen, toisaalta tämä aika kannattaisi käyttää, koska uudenlainen yritystoiminta ja ajattelumalli palveluiden turvaamiseksi, on hyödyksi kunnalle. Kuntien on tarkkaan mietittävä millaisia yrityksiä haluaa tukea, ja onko tarpeellista tarjota GC – toimintaa. Viekö toiminta liikaa rahaa ja resursseja, voi olla, että tilan täytyisi tehdä enemmän vielä itse. Tämä taas ei käy tilallisille, koska heidän voittonsa menisi sitten lisä resurssien ja ajan käyttöön. Mikäli he voittoa toiminnasta saisivat.

Tapaustutkimuksen tila voisi toimia yhteistyötilana, jolta yhteiskunnallinen yritys voisi ostaa tilan käyttö palvelun GC – toiminnalle. Kunta taas voisi hyödyntää tilan GC – toiminnan mahdollisuuksia omiin palveluihinsa, kuten leirikoulut, vammaisten- ja vanhustenpalvelut. Näitä varten kunnan omat työntekijät lähtisivät tilalle mukaan avustamaan asiakkaitaan GC – toiminnassa. Tilalliset mieltisivät millaisia hoivamaatalouden osa-alueita he kykenevät kullekin ryhmälle tarjoamaan, ja toisaalta uupuneita henkilöitä varten he mieltisivät yksilöllistä toimintaa. Uupuneiden GC – toiminnan tilalliset voisivat mielestäni suorittaa itsenäisesti, esimerkiksi työuupumuksesta kärsivälle voisi lääkäri suositella GC – toimintaa ja lääkäri voisi kertoa missä kyseistä toimintaa voi harjoittaa.

Laajemmin tällaisen mallin käyttäminen voisi olla haastavaa, mistä yritys löytää yhteistyö tiloja, entä kuinka monta yhteiskunnallista yrittäjää yhdessä kunnassa voi olla, jotta toiminta on kannattavaa. Miten tiloilla saadaan järjestettyä GC – toimintaa, entä onko toiminta laajemmassa mittakaavassa kannattavaa yhteiskunnalliselle yritykselle. Toisaalta tällainen yrittäjyys tuo kunnille hyötyjä työllistämällä henkilöitä, jotka ovat aiemmin olleet kauan ilman töitä tai heitä on vaikea työllistää, ja GC – toiminta on niin monipuolista, että sitä voi muokata jokaisen kunnan ja yhteiskunnallisen yrityksen toimintaan sopivaksi. Useista kunnista löytyy alueita, jotka alkavat autioitua, johtuen maatilayrittäjien tilan pidon lopettamisesta ja muutenkin vaikeasta työllisyys tilanteesta maaseudulla. Tätä varten jotkut voisivat löytää työllistävää apua Green Care – toiminnasta ja yhteiskunnalliset yrittäjät voisivat tuoda maaseudulle asiakkaita sekä töitä. Haasteellista ovat tilojen sijainnit, kuinka hoidetaan kuljetukset tilalle, entä saadaanko GC – toiminnasta ympärivuotista tuloa vai jääkö se kausiluonteiseksi. Toimintaan tutustumista ja sen tunnetuksi saamista tarvitaan myös, muuten saatetaan viedä toimintaa väärään suuntaan tai ei tiedetä mihin ollaan ryhtymässä.

Työllistävä ja uusia mahdollisuuksia antavaa ovat molemmat niin Green Care – toiminta kuin yhteiskunnallinen yrittäjyyskin. On kuitenkin mietittävä mikä on kannattavaa kuntapalveluiden kannalta, ja kuinka saadaan toiminta rahoitettua. Maatalousyrittäjien taas on mietittävä, mikäli alkaa mukaan Green Care – toimintaan, että ovatko tilan resurssit nykyisellään tarpeeksi kattavat vai joudutaanko tekemään lisäinvestointeja jonkin suhteen. Mikäli investointeja on tehtävä, täytyy miettiä missä rajoissa se on kannattavaa, koska GC – toiminnasta kuitenkin on ajatus saada uusi tulonlähde tai lisätulonlähde. Jos joudutaan tekemään liian suuria investointeja, ei se muuta maatilaa tilannetta siitä, että halutaan välttää tuotannon laajentaminen tai sen kokonaan lopettaminen investointien takia.

Jokaisen tilan tulee omalla kohdallaan miettiä tarkkaan mitä toiminnalta haluaa, ja voiko oma kunta olla mukana edistämässä GC – toiminnan aloittamista. Ovatko kunnat valmiita ostopalveluihin tai olemaan yhteistyössä tilojen kanssa. Entä onko kunnassa tilaa yhteiskunnalliselle yrittäjälle, tekisikö hän yhteistyötä tilallisten kanssa. Riittävätkö yhteiskunnallisen yrityksen resurssit maatala vierailuihin, täytyy miettiä tarkkaan millaisia henkilöitä voi työllistää, mikäli heidän apuaan tarvitaan tilavierailuiden ajan.

Tilallisten tulee sitoutua toimintaan, ja samalla yrittää saada useampia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia yrityksiä mukaan toimintaan. Jotta GC-toiminnasta saataisiin kaikki hyöty irti, tulisi tilallisten miettiä millaista toimintaa tilalla voisi harjoittaa. Voisivatko he hankkia tilalle

eläinterapiaa ajatellen useampia eläimiä vai lisääkö se liikaa työmäärää hyötyihin nähden. Eläimet sitovat tilalliset tilalle, joten täytyy miettiä millaisten eläinten hoitoon aika riittäisi. Kasvimaan viljelyn hyödyntäminen puutarhaterapiana vaatisi nykyisellään viljelyalan laajentamista. Mikäli kävijöitä ei olekaan, jäisi koko viljelyala tilallisten hoidettavaksi. Riittääkö aika isomman kasvimaan hoitoon vai kannattaako ala pitää ennallaan, ja työskennellä sen antamien mahdollisuuksien mukaan.

Tilallisten tulee tarkkaan harkita ovatko he valmiita toimimaan Green Care – toiminnan mukaisesti ja pystyvätkö he antamaan toiminnalle tarvittavat välineet. Liian suuria investointeja ja muutoksia GC-toimintaa varten ei kannata tehdä, mikäli toiminta ei lähdekään etenemään halutulla tavalla, joudutaan jälleen turhaan vastaamaan uusista veloista. Toimintaan kannattaa lähteä mukaan mahdollisimman pienin investoinnein tilallisten puolelta, näin vältetään turhat riskit ja tappiot.

Yhteiskunnallinen yrittäjyys itsessään voi olla liikaa kunnan taloutta rasittava muoto, kun taas sen yksi muoto sosiaalinen yrittäminen voisi sopia paremmin kuntien tarpeisiin. Kunnan on tarkkaan mietittävä omat taloudelliset resurssit sekä voiko se saada yhteistyökumppanin jostain jo toimivasta yrityksestä tai asukkaista. Yritysmuotona yhteiskunnallinen ja sosiaalinen yritys tuottavat kunnalle hyvää, koska työttömyys maksuihin menevät kulut voidaan saada kuriin, ja henkilöitä saadaan mahdollisesti palaamaan työelämään ja toisaalta heitä koulutetaan työelämään näissä yrityksissä.

Kunnan ja tilallisten on kirjattava riskit ja hyödyt GC-toiminnan ja yhteiskunnallisen yritystoiminnan suhteen, ja tämän jälkeen katsoa kannattaako lähteä mukaan. Yhtiömuodot ja tuet voivat olla asioita, jotka työllistävät alussa, kun mietitään yhteiskunnallisen yrityksen aloittamista. Green Care – toiminnassa taas tietty vastuu tietyllä tavalla toimimisesta ja ideologian omaksuminen vaativat valmistautumista tilalla. Toisaalta voidaan tarvita myös konkreettisia valmistautumistoimenpiteitä, tämän vuoksi GC on oltava tuttu tilallisille. Sen esittelemineen voisi avata asiaa paremmin, koska silloin olisi mahdollisuus esittää kysymyksiä, joita aiheeseen liittyen tulee. Eli eräänlainen koulutus GC-toimintaan kuin myös yhteiskunnallista yrittäjyyttä varten, voisivat olla paikallaan.

Lähteet

Black, Matt: 2013: Five tough questions for UK social enterprise in 2013. Pioneers Post, News 10.1.2013. <http://www.pioneerspost.com/news/20130110/five-tough-questions-uk-social-enterprise-2013>

Bland, Jonathan: 2010: Yhteiskunnallinen yritys – ratkaisu 2000 – luvun haasteisiin. Iso-Britannian malli ja sen kokemukset, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

Green Care Finland: Tietoa Green Care hyvinvointivaikutuksista. Luonto rauhoittaa. www.gcfinland.fi. Esite Green Care – päiviltä 2013.

Green Care toiminnan eettiset ohjeet: 2012: Hyväskytty Green Care Finland ry:n vuosikokouksessa Tampereella 13.4.2012
<http://www.gcfinland.fi/twidadmin/file/original/eettisetohjeet.pdf?fileId=18029>.

Grönberg, Ville & Koistilainen, Harri: 2012: Sosiaalisten yritysten tila ja tulevaisuus. Yhteinen yritys – hanke loppuraportti, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

Eskola, Saira & Helvasto, Anja & Hämäläinen, Riitta-Maija & Kaattari-Manninen, Satu & Kinnunen, Katri & Koivusalo, Jukka & Kokko, Jouko & Lahdenperä, Johanna & Lavikkala, Veera & Luostarinen, Sari & Lehikoinen, Tiia & Lehtinen, Auli & Vääntinen-Ala, Merja: 2011: Sosiaaliset näkökulmat julkisissa hankinnoissa – lähtökohtia, kokemuksia ja mahdollisuuksia. Etelä-Suomen palveluinnovaatiot-hanke (Espinno). Juvenes-print – Tampereen yliopistopaino. Tampere. www.espinno.fi.

Eurofound: 2009: Social enterprises, Finland.
<https://eurofound.europa.eu/areas/socialcohesion/egs/cases/fi002.htm>

Holbrook, Peter: 2012: Looking back, looking forward: punching above our weight. 19.12.2012.
<http://socialenterprise.guardian.co.uk/social-enterprise-network/2012/dec/19/looking-back-forward-punching-above-weight>

Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä: 2010: Green Care – mitä – kenelle – miten? Info 12.3.2010. Luonto hyvinvoinnin lähteenä. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.

Lehto, Armi: 2012: Green Care osaksi sosiaalityötä? Luontoon tukeutuvat työmenetelmät ja paikallinen erityisyys. Pro Gradu, Lapin Yliopisto.

Lilja, Inka & Mankki, Jussi: 2010: Yhteiskunnallinen yritys – luova ja yhdistävä toimintatapa. Yhteinen yritys – hanke, selvitystyö.

Mitä on Green Care? 2011. Osoitteessa <http://www.gcfinland.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko>.

Soini, Katriina & Ilmarinen, Katja & Yli-Viikari, Anja & Kirveennummi, Anna: 2011: Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):3.

Syy.fi/taustaa, luettu 24.4.2013.

Ukkola, Soja & Huotari, Tiina & Männistö, Jaana: 2010: Liiketoimintaosaamista hyvinvointialalle ja yhteiskuntavastuullista yrittäjyyttä koulutusyhteistyöllä –projekti. Lykky, kyselytutkimuksen-raportti. http://www.lykky.fi/docs/kyselytutkimuksen_raportti.pdf.

Vesala, Kari Mikko & Vihinen, Hilikka: 2007: Maatilayritysten monialaistuminen maaseudun elinkeinopolitiikassa ja sen rakentuminen kuntatason kehittämskohteena. Maa- ja elintarviketalous 114. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Vammalan kirjapaino.

Yli-Viikari, Anja & Lilja, Taina & Heikkilä, Katariina & Kirveennummi, Anna & Kivinen, Tapani & Partanen, Ulla & Rantamäki-Lahtinen, Leena & Soini, Katriina: 2009: Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta.

Maa- ja elintarviketalous 141 69s. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Tampere.

YTYRI, Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallia valmistellut työryhm: 2011: Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallin kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.